

Vurdering av vitenskapelige tekstutgaver

I det siste tiåret har det i de nordiske landene vært et økende fokus på måling av publisering i det høyere utdanningssystemet, og man har innført nye systemer for registrering av publikasjoner.¹ Et gjennomgående trekk i disse systemene synes å være at de stiller fire hovedkrav til en publikasjon for at den kan anerkjennes som vitenskapelig.² En slik publikasjon skal:

1. presentere ny innsikt
2. være i en form som gjør resultatene etterprøvbare eller anvendelige i ny forskning
3. være i et språk og ha en distribusjon som gjør den tilgjengelig for de fleste forskere som kan ha interesse av den
4. være i en publiseringskanal (tidsskrift, serie, bokutgiver, nettsted) med rutiner for fagfelleevaluering

Vi mener at vitenskapelige tekstutgaver oppfyller disse vilkårene, med forbehold om at rutinene for ekstern fagfelleevaluering varierer. Til tross for dette opplever vi at tekstutgaver i mange sammenhenger ikke blir regnet med blant vitenskapelige publikasjoner. Vi mener dette må bero på en feilvurdering av den vitenskapelige karakteren til tekstutgivelsesarbeidet.

Det kan være stor variasjon i oppbygging og gjennomføring av vitenskapelige tekstutgaver. Dette har sammenheng med materialets art: mens man i utgaver av antikke og middelalderlige tekster normalt gir en oversikt over håndskriftsmaterialet og en analyse av dette, vil man i utgaver av nyere tekster analysere de ulike utviklingstrinnene teksten har vært gjennom, både hos forfatter, trykker og forlag, hva enten man søker å gjen-skape teksten etter forfatterens første eller siste hånd. Alle vitenskapelige tekstutgaver har imidlertid visse grunnleggende trekk til felles:

1. Presentasjon av ny innsikt. En utgave er ikke en ren kopi av en eller flere primærkilder, men bygger opp teksten på grunnlag av en analyse av hele primærmaterialet. Dette blir omtalt som tekstkonstitusjon, og i sin tradisjonelle form omfatter den en sys-

¹ I Norge har dette kommet til uttrykk gjennom rapporten *Vekt på forskning* (2004), som ligger til grunn for dagens registrering av forskningsresultater i FRIDA (*Forskningsresultater, informasjon og dokumentasjon av vitenskapelige aktiviteter*). I Danmark foreligger det nå ulike systemer ved universitetene, men Ministeriet for videnskap, teknologi og utvikling arbeider med å ferdigstille et felles bibliometrisk system, jf. <http://www.fi.dk/forskning/den-bibliometriske-forskningsindikator>. I Sverige har regjeringen gitt Vetenskapsrådet i oppgave å utvikle en modell for bibliometri som grunnlag for tildeling av forskningsmidler. I denne modellen premieres sitering, ikke publisering, og humaniora og samfunnsvitenskaper er ikke inkludert i modellen. Foreløpig har de forskjellige universitetene forskjellige premieringssystemer.

² Formuleringene nedenfor er hentet fra rapporten *Vekt på forskning*, kap. 3.2, s. 25. Referanse (URL): http://www.uhr.no/documents/Vekt_p_forskning_sluttrapport.pdf

tematisk gjennomgang av primærmaterialet, en vurdering av tekstens struktur og kohe-rens, og, om nødvendig, tekstrettelser. Denne tekstkonstitusjonen er et åndsverk i sin egen rett, noe som senest ble fastslått i den juridiske vurderingen av Kierkegaard-utgaven i Danmark.³ Normalt ligger det et stort og krevende arbeid til grunn for en vitenskapelig utgave, der primærmaterialet blir grundig gjennomgått med tanke på slike momenter som datering, proveniens, genese og genealogi, og valget av den utgitte teksten blir grunnlagt i form av tekstkritisk apparat eller kommentar. Metodene for den tekstkritiske arbeidsprosessen er vel definert, og i fagfeltet pågår det i øyeblikket livlige diskusjoner om teoriutvikling. Tekstutgaver er krevende produksjoner, som normalt går gjennom mange korrekturer, og der kravene til akribi er blant de høyeste innenfor humanistisk publisering. Den nye innsikten som en tekstutgave medfører, ligger dels i selve tekstkonstitusjonen og dels i det arbeidet som ligger rundt denne, i det man kan kalle kontekstualiseringen av verket.

2. Etterprøvbarehet. Få publikasjoner er så umiddelbart etterprøvbare som vitenskape-lige tekstutgaver; en unøyaktig utgave blir umiddelbart påtalt i forskerfellesskapet. Etterprøvbareheten ligger i første omgang i selve tekstrepresentasjonen, dvs. hvorvidt lesningene i utgaven er korrekte i forhold til primærmaterialet. Eventuelle tekstrettelser blir alltid dokumentert i det tekstkritiske apparatet med referanse til hva rettelsen bygger på. I neste omgang ligger etterprøvbareheten i analysen av tekstens utvikling og doku-mentasjonen av denne i innledning og apparat.

3. Språk og distribusjon. Tekstutgaver er internasjonale av natur og blir typisk studert og brukt i flere land. Dette gjelder naturlig nok utgaver av antikke og middelalderlige tekster, men også utgaver av nyere tids tekster. Ibsen-forskere over hele verden vil bruke den nye Ibsen-utgaven, og de vil ikke ha vanskeligheter med å lese en innledning skrevet på norsk. Det samme gjelder utgaver av andre nordiske forfattere. Her er det ganske enkelt slik at de nordiske språkene er fullverdige internasjonale publiseringsspråk. Utgaver av tekster på de nordiske middelalderspråkene har også ofte innled-ninger, tekstkritisk apparat og kommentar i et av de nordiske språkene, ettersom de forskerne som utgavene retter seg mot, er fortrolige med både eldre og nyere varianter av nordisk. For utgaver på gresk, latin og andre ikke-nordiske språk er innledninger og apparat i høyere grad skrevet på et av de internasjonale publiseringsspråkene (særlig engelsk, tysk, fransk, italiensk).

4. Publiseringsskanal med fagfelle-vurdering. På grunn av den uvanlig høye graden av intern kvalitetskontroll har det inntil nylig ikke vært vanlig med rutiner for fagfelle-vurdering av vitenskapelige tekstutgaver i Norden. Dette er nå i ferd med å endres. For eksempel er den siste utgaven i serien *Editiones Arnemagnæanæ* utgitt med fagfelle-

³ Se her uttalelse fra advokatfirmaet Kromann & Münter, København, av 17. mars 1997, hvor det blir fastslått at tekstetableringen i prosjektet Søren Kierkegaards Skrifter oppfyller kravene til opphavs-rettslig beskyttelse.

vurdering, noe som har kommet i tillegg til den hevdvunne interne kontrollen.⁴ Vi regner med at tilsvarende rutiner vil bli gjennomført for stadig flere vitenskapelige utgaver. Utgaver innenfor klassisk filologi blir ofte publisert i internasjonale serier (f. eks. *Corpus Christianorum*), hvor ledende filologer vurderer utgavene før de blir antatt til publisering. I likhet med annen vitenskapelig publisering er fagfellevurderingen ikke et kriterium for publikasjonstypen *per se*, men for de rutiner som ligger ved den enkelte institusjon, prosjekt eller forlag. Ettersom kvalitetskontrollen i forlaget normalt spiller en mindre rolle enn den som skjer ved den institusjonen eller det prosjektet som står ansvarlig for utgaven, finner vi det naturlig at vitenskapelige tekstutgaver blir vurdert på linje med vitenskapelige periodika, der man har etablert registre for hvilke periodika som har fagfellevurdering og hvilke som ikke har det. En tilsvarende registrering kan gjøres for vitenskapelige tekstutgaver.

Til slutt ønsker vi å gjøre to presiseringer. Den ene gjelder skillet mellom vitenskapelige tekstutgaver og mer populære utgaver, f.eks. folkeutgaver og skoleutgaver. Slike utgaver vil ofte ha vitenskapelige utgaver som sitt grunnlag, og normalt tilfører de ikke vesentlig nye momenter til forståelsen av den utgitte teksten. Vitenskapelige tekstutgaver på sin side kjennetegnes ved at de bidrar til utviklingen av ny innsikt, i samsvar med de kravene vi har diskutert i dette notatet. I praksis vil det sjelden være vanskelig å skille mellom vitenskapelige og andre typer av tekstutgaver.

Den andre presiseringen gjelder publikasjonskanalen. Mange vitenskapelige tekstutgaver blir bare utgitt i trykt form, noen i både trykt og elektronisk form, andre bare i elektronisk form. For oss er det klart at valget av trykt eller elektronisk publikasjonskanal ikke er et spørsmål om kvalitet, og at de samme fire kravene til vitenskapelighet kan være oppfylt i begge kanaler.

Bergen / København / Göteborg, 10. februar 2010

Odd Einar Haugen

Medieval Nordic
Text Archive

<http://www.menota.org>

Johnny Kondrup

Nordisk Netværk
for Editionsfilologer

<http://www.medit.org>

Gunhild Vidén

Svenska
Klassikerförbundet

<http://www.klassikerforbundet.se>

⁴ Mariane Overgaard (udg., efter forarbejder af † Mirjam Lanjala), *Hákonar saga Háreks-sonar*. Editiones Arnamagnæanæ, B 32. København: Museum Tusulanum, 2009. Siden grunnleggelsen i 1938 har *Editiones Arnamagnæanæ* vært en av de fremste seriene for utgivelser av norrøne tekster.